

I tro bragte Abraham Isak som offer - Genesis 22 i Ny Testamente

Om NT's brug af beretningen om Isaks ofring

Foredrag ved temadag på DBI den 7. november 2005 ved Torben Kjær

1. Indledning

I NT er der to tekster, der direkte omtaler ofringen af Isak. Det er Hebr 11,17-19 og Jak 2,21-23. Udover de to tekster er der Rom 8,32, som sandsynligvis indeholder en allusion (en hentydning) til ofringen af Isak. Rom 8,32 omtaler ikke direkte ofringen af Isak, men der bruges en vending, der svarer til sprogbrugen i 1 Mos 22,12+16. Hvis vi ser rent kvantitativt på omtalen af ofringen af Isak, så omtales den ikke ofte, og når den omtales, så er det forholdsvis kort. Ofringen af Isak fylder ikke meget i NT. Men selvom det ikke fylder meget, så dukker ofringen af Isak op i tekster og er en del af NT's teologi og har derfor sin plads i NT's teologi. Vi skal i denne forelæsning se på brugen af Isaks ofring i NT. Vi skal derfor se på de tre tekster fra Hebræerbrevet, Jakobsbrev og Romerbrevet.

2. Hebræerbrevet 11,17-19

Vi begynder med Hebræerbrevet 11,17-19:

*I tro har Abraham bragt Isak som offer,
da han blev prøvet,
og han forsøgte at bringe den eneste søn som offer,
han (=Abraham) som havde modtaget løfterne,
til hvem der var blevet talt:
"I Isak skal afkom opkaldes efter dig,"
for han regnede med,
at Gud er mægtig til også at oprejse fra de døde,
hvorfor/hvorfra han også modtog ham billedligt.*

Teksten begynder med en programerklæring: "I tro har Abraham bragt Isak som offer". Det er en overskrift, der angiver hovedsynspunktet på ofringen af Isak. I denne programerklæring er to ting vigtige. Det ene er, at opmærksomheden er rettet mod Abrahams offerhandling. Opmærksomheden er ikke rettet mod Isak. Den er heller ikke rettet mod selve offeret og hvilken betydning, offeret måtte have. Opmærksomheden er rettet mod offerhandlingen som en handling. Denne handling formuleres med ordene "har Abraham bragt Isak som offer", og "han forsøgte at bringe den eneste søn som offer". Denne formulering dækker hele Abrahams handling fra det tidspunkt, hvor han sadler sit æsel, tager sine to karle og Isak med og frem til, at Abraham rækker hånden ud og tager kniven for at slagte sin søn. Fokus er på denne offerhandling. Den andet vigtige i denne

programerklæring er tros-elementet. ”I tro har Abraham bragt Isak som offer”. Vers 17-19 er en del af kapitel 11, der handler om troen. Sammenhængen viser, at fokus er på troen, og indledningen i vers 17 viser, at fokus er på troen. Abrahams offerhandling ses under synsvinklen en troshandling. Det er det overordnede synspunkt på denne offerhandling. Det er det andet vigtige i denne programerklæring.

Abrahams offerhandling beskrives altså som en troshandling, og det vil jeg udfolde i det følgende. Abrahams tro er en tro på løftet. Dette er den grundlæggende definition af troen. I 11,1 får vi en definition:

*Tro er fast tillid til det, der håbes på,
overbevisning om det, der ikke ses.*

Troen er rettet mod noget fremtidigt. Den er rettet mod noget, der endnu ikke er blevet til virkelighed. Den er derfor tillid til det, der håbes på. Troen er rettet mod noget fremtidigt, som endnu ikke er blevet til virkeligt. Troen er vendt mod det usynlige. Troen er derfor overbevisning om det, der ikke ses. Denne tro eksemplificeres så i det følgende. F.eks. står der i vers 13:

*Med troen i behold døde alle disse
uden at have fået løfterne opfyldt;
de havde kun set og hilst deres opfyldelse i det fjerne,*

Blandt alle disse er Abraham. Og går vi til vores vers, skrives der om Abraham, som har modtaget løfterne, og om troens forventning om en kommende opstandelse fra de døde. Abrahams tro er en tro på løfterne (håb).

Programerklæringen lyder: ”I tro (på løftet) har Abraham bragt Isak som offer”. Det er min oversættelse, hvor jeg har forsøgt at få en pointe med, der er gået tabt i den danske oversættelse. På græsk anvendes der det samme ord for at ofre, som i DO er gengivet med ”bragte ... som offer” og ”var rede til at ofre”. Det er et ord, vi kan gengive med ”at bringe som offer” (*prospherein*). Det interessante er, at verbet først optræder i perfektum og dernæst i imperfektum. Perfektum oversætter vi normalt med ”har bragt”. Dvs. der står: ”I tro har Abraham bragt Isak som offer”. Perfektum formulerer, at noget er sket, og at det skete har en virkning eller konsekvens ind i nutiden. Når der derfor anvendes perfektum i den første sætning, så udtrykkes der, at Abraham har bragt Isak som offer. Det er sket. Ofringen har fundet sted. Perfektum formulerer også, at denne afsluttede handling virker ind i nutiden eller har et nutidigt resultat. Det sidste kan forstås om det, der har en blivende forbilledlig betydning. Abraham har bragt Isak som offer, og det er et blivende

forbilledede. Dette er en speciel type perfektum, der anvendes i forbindelse med gammeltestamentlige begivenheder for at markere, at denne stadig har en (forbilledlig) betydning.¹

Det interessante er, at Abrahams offer beskrives som noget, der er sket og har fundet sted. I hvilken forstand? Det er ikke i ydre forstand som handling, men det er i indre forstand og set fra Abrahams synsvinkel. Ofringen af Isak er udført og fuldbyrdet, hvad angår Abrahams intention. I sit indre har Abraham ofret Isak: han har sluppet ham og bundet ham, han har løftet kniven og dræbt ham. Offeret er fuldbyrdet, hvad Abrahams intention angår.

Den samme offerhandling beskrives en gang til: ”Og han forsøgte at bringe den eneste søn som offer” (DO: ”var rede til at ofre sin eneste søn”). Her anvendes det samme ord (*prospherein*), men denne gang står det i imperfektum. Denne imperfektum er en speciel kategori, som kaldes for den konativiske imperfektum. Den slags imperfektum beskriver, at man forsøger at udføre en handling. Et forsøg bliver gjort, men det lykkes ikke. Abraham fik en befaling om at ofre Isak, og han forsøgte virkelig at udføre befalingen, men det lykkedes ikke, for han blev standset af Gud selv. Med imperfektum beskriver man, at noget er i gang og forløber som en proces. Her beskrives ofringen af Isak som ufuldstændig og ufuldbyrdet. I hvilken forstand? Det er i ydre forstand og betragtet som handling. Ofringen af Isak er ufuldstændig og ufuldbyrdet, hvad handling angår. Vi får altså to perspektiver på denne samme offerhandling. Ofringen af Isak er fuldendt, hvad intention angår. Formuleret med perfektum. Ofringen af Isak er ufuldendt, hvad handling angår. Formuleret med imperfektum.

Abraham har fået en befaling. Han skal bringe sin eneste søn som offer. Hensigten med denne befaling er, at Abraham skal prøves. Når man skal indkredse, hvad denne prøve specifikt består i, da kan man overveje flere muligheder. Prøven kunne bestå i, at Abraham får en befaling til at handle imod sine følelser – sin kærlighed - og slå sin søn ihjel. Prøven kunne bestå i, at Gud handler uetisk ved at forlange sønnens død og det uetiske/etiske i at adlyde Gud i den situation. Selvom alt dette kunne spille ind, er der ikke tænkt på de aspekter her. Sammenhængen (vers 17-18) giver en række data, som sætter os i stand til præcist at definere, hvad prøven specifikt består i.

”I tro har Abraham bragt Isak som offer” giver den første oplysning. Fokus er på troen, og når vi siger tro, så siger vi også løfte.

---

¹ DBR 342,3. Moule, *Idiom-Book*, s.14-15, kalder det for ”Perfect of Allegory”, og betragter, at den glt. beretning som nutidig og formulerer, at ”such-and-such an incident *has happened*”. Den anvendes om en fortidig men stadig relevant begivenhed. Jf. Wallace, *Greek*, s.581-582

Første del af karakteristikken af Abraham giver den anden oplysning. Abraham beskrives som ”han som havde modtaget løfterne”. Det relevante i denne sammenhæng er, at Abraham har modtaget løfterne. Fokus er på løfterne.

Den fortsatte karakteristik af Abraham giver den tredje oplysning. Abraham beskrives som ham ”til hvem der var blevet talt: ”I Isak skal afkom opkaldes efter dig””. Det relevante er, at løfterne samlede sig om den ene søn, som ville give Abraham efterkommere, der var talrige som himlens stjerner og som sandet ved havets bred (1 Mos 22,17). Denne ene søn var Isak, og det var kun gennem ham, at løftet skulle opfyldes.

Forfatteren omtaler i kortform de relevante oplysninger vedrørende ofringen af Isak: At Abraham har modtaget løfterne, og at han har modtaget dette bestemte løfte, om at afkom udelukkende skal opkaldes gennem Isak. Prøven er derfor at bevare troen på løftet i en situation, hvor Abraham får en befaling om at dræbe sin eneste søn. Prøven er at bevare troen på løftet under udførelsen af Guds befaling. Situationen er denne. Abraham har fået et konkret løfte om, at i Isak og kun i Isak skal afkom opkaldes efter Abraham. Isak er derfor enestående. Han er unik og uerstattelig. Og nu får Abraham en befaling, der rammer løftet i dets centrum. Befalingen truer selve løftet. Den var en direkte udfordring af løftet og af troen. Opfylder Abraham befalingen hindrer han virkeliggørelsen af løftet. Han udsletter løftet. Han udsletter sin fremtid. Da Abraham forlod Ur i Kaldæa, opgav han sin fortid. Nu skal han opgive sin fremtid, for fremtiden er forbundet med Isak. For løfterne kan kun opfyldes gennem sønnen Isak. Abraham fik en befaling, der anfægtede Guds løfte og karakter – både hans sandfærdighed og troværdig overfor løftet. Dette var de skærpede omstændigheder i prøven.

Abraham havde modtaget et løfte. Han havde fået en befaling. De to kolliderede. Abraham stod nu i en umulig situation. Var han ulydig, fornægtede han Gudsforholdet. Var han lydig, fornægtede han løftet. Løsningen fandt Abraham i en opstandelsestro. I denne kunne han forene løftet og befalingen. Gud havde givet ham løftet. Det stod derfor fast. Gud havde givet ham en befaling. Den stod derfor fast. I opstandelsestroen kunne løfte og befaling forenes. I denne tro kunne han bringe Isak den eneste søn som et offer. Derfor hedder det: ”I tro har Abraham bragt Isak som offer”.

Vers 19 giver en begrundelse. ”For han regnede med, at Gud er mægtig til at oprejse endog fra de døde” begrunder, at Abraham i tro bragte Isak som et offer. At han bragte dette offer i tro skyldes, at troen på løftet var en opstandelsestro. Hvis man rent logisk skal beskrive, hvordan Abraham nåede frem til en løsning, så fandt han løsningen netop i, at det er gennem Isak

efterkommere skal opkaldes efter Abraham. Dette er Guds løfte. Dette er noget, Gud må opfylde. Derfor må Isak vende tilbage til livet. Derfor opstår der en tro på Guds magt til at oprejse fra de døde.² Abraham er så sikker på, at Gud vil opfylde løfter om afkom via Isak, at han ofrer Isak i den overbevisning, at Gud vil give ham Isak tilbage fra de døde. Troen på løftet bliver en tro på opstandelse fra de døde.

Abrahams egen erfaring kan også have ført ham til en opstandelsestro. Her tænker jeg på en erfaring vedrørende Isaks undfangelse. I vers 11-12 kan vi se at Sara var ufrugtbar, og at Abraham havde mistet sin livskraft. Når det gjaldt at få børn var deres kroppe døde, men Gud havde overvundet døden i deres kroppe. Han havde skabt frugtbarhed i det ufrugtbare. Han havde skabt liv i den uden livskraft. Når Gud kunne dette, så kunne han også overvinde døden i Isaks tilfælde og give ham tilbage til livet. Erfaringen kunne også have hjulpet Abraham til denne tro.

På den baggrund bliver vi-formen i 1 Mos 22,5 betydningsfuld. Abraham siger: ”så kommer vi tilbage til jer”. Denne vi-form udtrykker Abrahams opstandelsestro.

Vi er kommet til den sidste sætning i vers 19: ”Hvorfor han også modtog ham billedligt”.³ Abraham fik Isak tilbage på grund af denne opstandelsestro. Han fik Isak som en belønning for sin overbevisning om Guds magt til at oprejse fra de døde. Abraham modtog Isak.⁴ Han havde mistet Isak, for han havde ofret Isak, hvad hans intention og beslutning angår. Men han fik sønnen Isak tilbage.

Abraham fik ham ikke bare tilbage, men fik ham tilbage ”billedligt”. På græsk bruges der vendingen ”i lignelse” (*en parabolæ*), og det kan vi gengive med ”billedligt”.⁵ Isaks tilbagevenden har også en billedlig betydning.⁶ I vores tekst er Isaks given tilbage forbundet med en opstandelsestro. Og derfor bliver denne tilbagevenden fra døden et billede på opstandelsen fra de døde. Isaks tilbagevenden præfigurerer den endelige opstandelse fra de døde. Når Isaks tilbagevenden fra de døden har billedlig betydning og præfigurerer opstandelsen, da har denne tilbagevenden en typologisk betydning. Dette underbygges af, at ordet ”lignelse” har denne betydning det andet sted, det findes i Hebr. Det er i Hebr 9,9 hvor det er oversat med ”et billede”,

---

² Omtalen af løfterne og omtalen af det helt konkrete løfte og opfyldelse gennem Isak står sammen med Abrahams opstandelsestro, og denne sammenstilling indikerer, at Abraham nåede opstandelsestroen via det konkrete løfte

³ Det ord, der i DO er oversat med ”hvorfra” har ellers betydningen ”hvorfor” i Hebræerbrevet. Hvis vi vælger betydningen ”hvorfra”, så tænkes der på ”fra de døde. Hvorfra er = fra de døde modtog Abraham Isak. Hvis vi vælger betydningen ”hvorfor”, som jeg tror er bedst, da indfører det en slutning.

⁴ Der bruges et verbum, der betyder ”at få igen” eller ”at få tilbage”.

⁵ Dette kan ikke betyde, at Abraham kun modtog Isak på en billedlig måde, så han altså ikke virkeligt fik sønnen i kød og blod tilbage. Abraham fik Isak tilbage reelt og virkeligt.

⁶ Michel, *Hebræer*, s.403, skriver: ”Wichtig ist, dass Abraham Isaak ”im Gleichnis” empfing, nicht dass Isaak oder der Widder zum Gleichnis wurde”; Michel slutter at det er sandsynligt, at ”i lignelse” refererer til opstandelsen.

og hvor det også er et billede, der peger fremefter og præfigurerer en fremtidig virkelighed. Men for at præcisere: Lige så lidt Isaks "død" præfigurerer Jesu død; ligeså lidt præfigurerer Isaks tilbagevenden fra "døden" Jesu opstandelse. Men Isaks tilbagevenden præfigurerer den eskatologiske opstandelse.⁷

Sammenfatning. Ofringen af Isak beskrives som en troshandling. Dette er den anlagte synsvinkel. Ofringen er et vidnesbyrd om Abrahams tro på løftet. Det konkrete løfte, der omtales, er løftet om Isak og afkom efter Isak. Det præciseres, at denne tro på løftet var en opstandelsestro. Derudover har ofringen af Isak typologisk betydning, idet denne ofring eller mere præcist den ufuldstændige ofring præfigurerer opstandelsen fra de døde.

3. Jakobsbrevet 2,21-23

Vi går over til Jakobsbrev. I Jak 2,21-23 omtales ofringen af Isak:

*Blev vor fader Abraham ikke erklæret retfærdig af gerninger,
da han bragte sin søn Isak som offer på alteret?*

*Du ser, at troen virkede sammen med hans gerninger,
og troen blev fuldkommen af gerninger.*

Og skriften blev opfyldt, som siger:

*"Abraham troede Gud, og det blev regnet ham til retfærdighed,"
og han blev kaldt Guds ven.*

I dette afsnit vil Jakob bevise, at tro uden gerninger er ufrugtbar. Det omtaler han i vers 20. Og så giver han to bibelske eksempler, der beviser dette. Det første eksempel er Abraham, og det andet er Rahab. Vi holder os udelukkende til Abraham. Jakob stiller et spørgsmål i vers 21. Formuleringen af spørgsmålet viser, at ofringen af Isak skal bevise, at Abraham blev erklæret retfærdig på grund af gerninger. "Da han bragte sin søn Isak som offer på alteret" beskriver Abrahams gerning, og denne gerning er årsagen til retfærdiggørelsen. Abraham blev erklæret retfærdig på grund af gerninger. Det står der, men hvad betyder det i sammenhængen? I sammenhængen har "af gerninger" en demonstrativ funktion, for "af gerninger" skal demonstrere, at troen uden gerninger er nyttesløs og død. "Af gerninger" har derfor som funktion at bevidne, at troen er til stede. Gerningerne har i sammenhængen en bevidnende opgave. At Abraham blev erklæret retfærdig af gerningen, da han bragte Isak som offer beskriver Jakob som en opfyldelse af 1 Mos 15,6. Retfærdiggjort af gerninger og troede Gud til retfærdighed er da to forskellige udtryk for samme sag. Det betyder, at "af

---

⁷ Swetnam, *Jesus*, s.121-123, mener, at "billedligt" refererer til to realiteter nemlig både ofringen og tilbagevenden og dette præfigurerer Kristi ofring og opstandelse. Hans argument er at der står et *kai* (også) foran *en parabolæ*, men dette

gerninger” er en beskrivelse af troen, idet gerningerne har den funktion at bevidne troens eksistens. Og det er i den forstand, at Jakob kan skrive, at Abraham blev erklæret retfærdig af gerninger, dvs. af troen bevidnet ved gerninger. Gerningerne er troens erkendelsesgrund.⁸ Ofringen af Isak beskrives som en afsluttet handling. ”Da han bragte som offer” gengiver et aorist participium, som beskriver denne ofring som afsluttet og færdig. Dvs. at ofringen beskrives ud fra Abrahams intention. Abraham havde valgt at følge Guds befaling, og hvad Abrahams intention angår, så var ofringen udført.

Til dette føjer Jakob tre kommentarer. Dem får vi i vers 22-23. Den første kommentar er: ”Troen virkede sammen med hans gerninger”. Jakob afslører, at troen var til stede. I vers 21 hører vi intet om tro. Kun om gerninger. Men i den første kommentar føres troen ind på scenen. Ofringen kvalificeres som en troshandling. Troen kan vi bestemme som tillid. Det ser vi i nøgleverset: vers 23, hvor der står, at ”Abraham troede Gud”. Denne tro var en tillid til Guds løfte. Det fortæller, at Abraham handlede i tillid til Guds løfte, da han bragte Isak som offer. Det var den første kommentar.

Den anden kommentar kommer i anden halvdel af vers 22. Den er: ”Det var af gerninger, hans tro blev fuldkommen”. Jakob afslører, at gerningen gjorde noget ved troen. Men hvad? Når vi skal udrede forholdet mellem tro og gerning, skal vi hele tiden tænke på, at tro og gerning er to forskellige ting, og at troen skaber gerninger. Når tro og gerning er to forskellige ting, og når troen skaber gerninger, da kan ”hans tro blev fuldkommen” ikke betyde, at troen er en ufuldstændig tro, før gerninger kommer til, og at troen først bliver en rigtig og fuldendt tro, når gerningerne kommer til. Dette er klassisk katolsk tænkning. At troen blev fuldkommen gennem gerninger betyder derimod, at troen har nået sit mål, dvs. har aktualiseret sit væsen som tillid gennem gerninger. Eksemplet med ofringen af Isak illustrerer dette. Abraham sættes på prøve af Gud, og gennem sin gerning (lydigheden) manifesterer han sin tillid til Gud, og gerningen styrker og modner hans tillid. Det var af gerninger, hans tro blev fuldkommen betyder, at troen gennem en gerning virkeliggjorde sit væsen som tro = tillid. Det var så den anden kommentar.

I vers 23 følger Jakobs tredje kommentar til ofringen af Isak. Den er: ”Dermed gik det skriftord i opfyldelse, som lyder: ”Abraham troede Gud, og det blev regnet ham til retfærdighed”.” Dengang Abraham bragte Isak som offer, blev 1 Mos 15,6 opfyldt. At Abraham troede Gud, og at det blev regnet ham til retfærdighed, blev opfyldt første gang, da han fik løftet fra Gud, som omtalt i

---

kai kan blot betyde, at Abraham fik Isak tilbage også billedligt som en præfigurering af opstandelsen fra de døde. Argumentet er for spinkelt.

⁸ Jeg vil henvise til min artikel: ”Tro, gerning og retfærdighed i Jak 2,14-26” i *Nemalah* 1996 nr.1, s.23-41.

1 Mos 15. Men dette danner et mønster, og når Abraham ved senere lejligheder manifesterer den samme tro, da opfyldes 1 Mos 15,6 igen. Det sker f.eks., da Abraham bragte sin søn Isak som offer. Der viste Abraham den samme tro (= tillid på løftet). Den tro, der omtales i 1 Mos 15,6, er knyttet til løftet, og troen er derfor tilliden. Som en konsekvens af denne tro blev troen regnet Abraham til retfærdighed, og han blev kaldt Guds ven. Ofringen omtales som et eksempel på tro.

Sammenfatning. Ofringen af Isak omtales i Jakobsbrev som et eksempel på en gerning (vers 21) og som eksempel på troen på Guds løfte (vers 23). Ofringen er en troshandling, og ofringen af Isak er en opfyldelse af 1 Mos 15,6: Abraham troede Gud, og det blev regnet ham til retfærdighed. Negativt udtrykt, så omtales ofringen af Isak ikke som en typologisk handling, der præfigurerer Jesu død eller opstandelse.

3. Romerbrevet 8,32

Den tredje tekst er Rom 8,32, hvor der står:

*Han, som ikke sparede sin egen søn,
men gav ham hen for os alle,
vil han ikke med ham skænke os alt?*

Vi skal have fat på vendingen ”han, som ikke sparede sin egen søn”, som afspejler en vending, der bruges i 1 Mos 22. Her tænkes der på vers 16. hvor der står: ”fordi du ... ikke har nægtet mig din eneste søn”. Det er slutningen af verset. Dette minder ikke meget om Rom 8,32, men hvis vi ser i LXX's gengivelse, så står der i dansk gengivelse: ”og ikke sparede din eneste søn på grund af mig”. Det samme græske ord (*pheidomai*) anvendes som i Rom 8,32 og gengives med ”sparede”. Her har vi en hentydning (en allusion) til 1 Mos 22,16. I 1 Mos 22 har vi en far, der ikke sparer sin eneste søn, og i Rom 8 har vi en himmelsk far, der ikke sparer sin eneste søn. Der er tale om en lighed eller en korrespondance, hvad dette angår. Derfor kan man tale om en typologi. Abraham bliver en type på Gud. Som en far der ikke sparer sin eneste søn, præfigurerer han Gud, der ikke sparede sin søn. Jeg tror ikke at typologien går længere end dette. ”Men gav ham hen for os alle” er *ikke* opfyldelse af hvad Abraham gjorde. For dels gav Abraham kun Isak hen, hvad intention angår og ikke i handling. Isak blev ikke ofret. Og dels har den ufuldbyrdede ofring af Isak ingen stedfortrædende betydning. Så her brydes typologien.

4. Konklusion og udblik

Ofringen af Isak omtales kun få steder. Ofringen præfigurerer en far, der ikke sparer sin søn (Rom 8) og præfigurerer en far, der mister og får sin søn tilbage dvs. en opstandelse fra de døde (Hebr 11). Ofringen præfigurerer ikke Jesu stedfortrædende død og heller ikke Jesu opstandelse fra de

døde. Derudover er ofringen af Isak et vidnesbyrd om Abrahams tro, som en tro på løftet (Hebr 11 og Jak 2) og som en opstandelsestro (Hebr 11), og ofringen af Isak omtales både som en gerning og som tro dvs. opfyldelse af 1 Mos 15,6 (Jak 2).

Hvis man betragter beretningen om Isaks ofring i 1 Mos 22, virker det som om, at der er et betydeligt typologisk materiale. Ofringen kunne være et forbillede på ofringen af Jesus, men dette materiale udnyttes ikke i NT. Og med rette efter min mening. Der er to stopklodser, der hindrer, at man går i typologisk selvsving. Det ene stopklods er, at Isak faktisk ikke blev ofret. Og dette kunne skabe vanskeligheder vedrørende ofringen af Jesus. Man kunne spørge: Var det heller ikke nødvendigt, at Jesus skulle ofres i virkeligheden. Var det nok, at Gud havde det som intention? Den anden stopklods er vædderen, som dukker op til sidst. Vædderen træder jo faktisk i stedet for Isak, og det er vædderen, som har det stedfortrædende potentiale. Sagt omvendt: vædderen gør stedfortrædertanken tvivlsom, hvad angår ofringen af Isak. Det er måske på grund af disse to stopklodser, at NT er så tilbageholdende.

Hvis man betragter beretningen om Isaks ofring i 1 Mos 22, har den et formanende potentiale. Den handler om Abrahams lydighed. Men igen ser vi, at dette potentiale ikke bliver udnyttet i NT. Her er der en karakteristisk forskel mellem antik-jødisk og nytestamentlig brug af 1 Mos 22. I antik-jødiske tekster fokuseres der ofte på lydighedselementet: Abrahams lydighed, troskab og trofasthed. Dette passer ind i et grundparadigme i antik jødedom, nemlig at lydighed er konstituerende for gudsforholdet, og at lydighed er konstituerende for retfærdigheden. Men i NT opererer man ud fra et andet grundparadigme, nemlig at troen er konstituerende for gudsforholdet, når vi betragter dette fra den menneskelige side. Her opererer man med et grundparadigme, der hedder: løfte – tro – retfærdighed. Dette grundparadigme findes i sin klassiske udformning i 1 Mos 15,6, og fordi det er et grundparadigme, da forstår og tolker man nu i Hebræerbrevet og Jakobsbrevet ofringen af Isak ud fra dette grundparadigme. Det er rigtigt, at ofringen handler om lydighed, og denne lydighed omtales. Men fokus er ikke på dette. Det afgørende begge steder er at forstå og tolke ofringen af Isak ud fra 1 Mos 15,6. Dette sker direkte og eksplicit i Jak 2, hvor ofringen af Isak er en opfyldelse af 1 Mos 15,6, og det sker mere indirekte og knap så eksplicit i Hebr 11, hvor ofringen er et vidnesbyrd om troen på løftet. Vi har delvist samme elementer nemlig tro og løfte (Isak). Dog omtales retfærdigheden ikke. For mig at se er det karakteristiske for anvendelsen af Isaks ofring i Hebræerbrevet og Jakobsbrevet, at ofringen er sat sammen med dette grundparadigme. Ofringen er derfor i Hebr 11 et vidnesbyrd om troen på løftet (Isak) og i Jak 2 en

opfyldelse af 1 Mos 15,6 dvs. troen på løftet (Isak). Her skilles vejene mellem antik-jødisk eksegesi og nytestamentlig eksegesi.

I tiden efter NT dvs. i oldkirken slår man ind på en tredje vej. Oftringen blev et forbillede på oftringen af Jesus. Et eksempel: Barnabas' brev 7,3.

Litteratur:

Jeg har henvist til tre standardgrammatiker:

Blass/Debrunner/Rehkopf: Grammatik des neutestamentlichen Griechisch, 1979

C.F.D. Moule: An Idiom-Book of New Testament Greek, 1979

Daniel B. Wallace: Greek Grammar Beyond Basics, 1996

Derudover har jeg anvendt:

F.F. Bruce: The Epistle to the Hebrews, NICNT 1971

Paul Ellingworth: The Epistle to the Hebrews, NIGTC 1993

William L. Lane: Hebrews I-I, WBC 1991

O. Michel: Der Brief an die Hebräer, KEKNT 1984

T. Kjær: Tro, gerning og retfærdighed i Jak 2,14-26, Nemalah 1996 nr.1, s.23-41

James Swetnam: Jesus and Isaac. A Study of the Epistle to the Hebrews in the Light of the Aqedah, 1981